

Anteckningar från Nätverksträff i Alnarp den 10 oktober

Den 10 oktober 2013 hölls den andra nätverksträffen för ett nytt nätverk, inom HUT-Skåne, kallat *Det gröna kulturarvet*. Syftet är att skapa en mötesplats för alla som arbetar med det gröna kulturarvet, men ibland saknar likasinnade att bolla sina tankar med. Genom att träffas och skapa ett nätverk kan vi utbyta erfarenheter, dela och sprida kunskap om det gröna kulturarvet. Vi kan diskutera angelägna frågor och kanske även starta gemensamma regionala projekt.

Mötet öppnades av Erik Persson från SLU, en av nätverkets initiativtagare, och därpå fick de 18 deltagarna var sin stund att presentera sig själva.

Till mötet var tre forskare från SLU och en från Nordiskt Genresurscenter (NordGen) inbjudna att berätta om aktuella projekt. Först ut var Anna Jakobsson SLU, landskapsarkitekt och filosofie doktor. Anna berättade om projektidén Kunskap om trädgårdens roll inom egnahemsrörelsen 1905-1936, ett projekt vars syfte bland annat är utveckla metoder för att studera trädgårdar historiskt. Ett mål är att bidra till diskussionen om hållbar utveckling och människans välmående i staden genom kunskap om egnahemsträdgårdens historia och utveckling. Ett annat mål är att bidra till diskussionen kring hur egnahemshistorien kan användas som en resurs vid planering av staden idag och i framtiden. Bakgrund: Egnahemsidén uppkom i slutet av 1800-talet. Staten lånade från år 1904 ut pengar till privatpersoner för att starta upp odlingar, stadsegnahem och jordbruksegnahem "småbruk". Meningen var att de skulle kunna bli självförsörjande, men det visade sig inte fungera riktigt så. Efter en hel del kritik, upphörde därför möjligheten att låna pengar 1938. Mkt litteratur finns att läsa om epoken, framförallt rådgivande skrifter. Exempel; Småbrukarens trädgårdsbok, Gustaf Lind, 1910. I litteraturen fokuseras det delvis på egnahemsträdgården. Man menade att det gröna fick människor att må bättre, gav en ökad självkänsla och större social gemenskap. Trädgårdarna var ofta anlagda på liknande sätt med fruktträd i mitten och odlingar runtom, en avgränsningshäck av hagtorn och en grusad stig i trädgårdens utkant. Det finns aktiva Egnahemföreningar än idag. Anna vill gärna komma i kontakt med intresserade om det finns idéer och tankar kring möjliga områden som kan vara av intresse för projektet eller om det finns andra intressanta fakta att delge om egnahemsrörelsens trädgårdar. Epost: anna.jakobsson@slu.se

Lena Ansebo från Genresurscentrum NordGen, berättade därefter om organisationens arbete med att bevara det gröna kulturarvet. Genresurscentrum har funnits sedan 1979. Missionen är att säkra en bred genetisk mångfald. Centrumet är delat på två lokaler med Skog o husdjursdelen i Norge och växt- och administrationsdelen i Alnarp. Genbanken är till för sorter av kulturväxter, förädlingslinjer, vilda släktingar som kan förökas med frö. Gemensamt för alla sorter är att de har nordisk härkomst eller relevans. Det finns cirka 32000 frön i banken av sammanlagt 500 arter och underarter. En stor andel av fröproverna i genbanken är stråsäd, grönsaker och andra foderväxter. Det finns även en nordisk potatisgenbank som är vegetativ och innehåller 70 sorter. Fröna finns i långtidsbevaring med 3 kopior av alla frön. Dessa kopior finns dels i en aktiv samling på Alnarp, i en bassamling i Årslev, Danmark samt en säkerhetskopia på Svalbard. Fröna torkas ner inför frysning och rensas så de är rena. Grobarheten testas och därefter förvaras de i aluminiumpåsar i -18 grader. Frön kan överleva länge under dessa förhållanden. Hur länge beror på art och frökvalitet.

Arbetsuppgifterna på NordGen handlar om att samla in, bevara, förnya, uppföröka, karakterisera, utvärdera, dokumentera, sprida info, främja nyttjande, distribuera till museer och liknande. Samarbete sker med många olika aktörer, till exempel museer och hembygdsföreningar. Ett viktigt samarbete som äger rum är det med Programmet för odlad mångfald POM. POM:s fröupprop gav intressanta resultat.

Eva Jansson operativ ledare för Programmet för odlad mångfald POM, berättade om vad som händer just nu. Programmet omfattar tre faser varav den första, åren 2002-2010, var en inventeringsfas då 8 olika växt- och fröupprop genomfördes. Därpå följde den nuvarande fasen, 2011-2015, av utvärdering nyttjande och bevarande. Fas tre från 2016 och framåt upptar arbetet med den Nationell genbanken. Vad händer med växterna som samlades in med hjälp av uppropen? 1. Registrering i inventeringsdatabas på NordGen. Referensgruppen beslutade vilka växter som skulle provodlas utifrån vissa kriterier. Äldre än 1940, väldokumenterade är två viktiga kriterier. Perenner 1100 sorter. Fredriksdal, rosor, Julita. Provodlingen var koppad till varje projektledare inom varje upprop. Kriterier för perenner; växter odlade före 1940 med kulturhistoriskt värde, akut hot om försvinnande, perennsorter med svenskt ursprung, oavsett ålder. Arbetet med en Svensk nationell genbank är igång. Svenska humlegenbanken på Alnarp startades 2013. Träd och buskar har planterats 2013 liksom jordgubbar. Förberedelser för perenner och lökar pågår. Klonarkiv är en viktig del av den nationella genbanken. Det nordligaste finns i Staberg Dalarna och det sydligaste finns i Fredriksdal, Skåne. Nya klonarkiv kommer att tillkomma. POM-Plantor ska märkas för att tydliggöra att växten har en lång historia och är anpassad till svenskt klimat och för detta har ett system utvecklats. Märkningen, ett patenterat varumärke, kallas Grönt Kulturarv. Växter med märkningen Grönt Kulturarv ska uppfylla speciella kriterier. En av dessa är att växten ska finnas i den nationella genbanken. Fyra perenner introducerades på Elmia Garden 2012. 2 flox, en jätteprästkraze och en strandbinka, rosor ex. Lövhult. I april 2013 släpptes boken "Klints Karins kålrot och mor Kristins böna – om Fröuppropets kulturarv"

Åsa Klintborg Ahlklo var mötets sista talare och eftersom tiden runnit i väg föreslog hon att hon gärna berättar om sin avhandling "Åkerns blomma" på ett senare möte. Huvudprioritet fick istället information om kursen "Bebyggelsemiljöns kulturarv". En kurs på SLU om 15 poäng som ges vartannat år. Kursen ger deltagarna ett trädgårdshistoriskt tematiskt raster att vidga sina kunskaper kring. Det är en brobyggande kurs som vill samla olika kompetenser. Målgruppen är studenter inom kulturvetenskap, bebyggelsemiljövärd, arkitektur och landskapshistoria samt yrkesverksamma arkitekter, landskapsarkitekter, landskapsingenjörer, antikvarier, museitjänstemän med flera som vill fördjupa sina kunskaper om trädgårdar, parker och landskap samt tillägna sig metoder för deras bedömning till exempel inom det bebyggelsehistoriska kompetensområdet eller i planeringssammanhang. Anmälningstiden gick ut den 15 oktober, men möjlighet att efteranmäla sig kan finnas. För mer information kontakta Åsa Klintborg Ahlklo som är kursledare; epost: asa.ahklo@slu.se

Allra sist fick mötesdeltagarna en kort presentation av Alnarpsparken, berättad av Åsa Klintborg Ahlklo, från slottets framsida och med utblick ut över parken mot söder.

Nästa möte hålls på Regionmuseet i Kristianstad under februari eller mars. Deltagarna ombads att skicka förslag på innehåll till nätverkets kontaktpersoner.

Kontaktpersoner för Nätverket:

Torrid Bengtsson Lunds Stift, 046-15 55 43

Erik Persson Sveriges Lantbruksuniversitet, 0765- 54 95 23

Åsa Jakobsson Regionmuseet Kristianstad, 044- 13 61 56